

FRÄMJA, FÖREBYGGA OCH ÅTGÄRDA SKOLFRÅNVARO: HUR KAN DET SET UT I PRAKTIKEN?

GUSTAV JONSSON, LEG. PSYKOLOG

1

TÄNK OM VI...

- VISSTE VILKA FAKTORER SOM INNEBÄR ÖKAD RISK FÖR LÅNGVARIG SKOLFRÅNVARO
- VISSTE VILKA FAKTORER SOM INNEBÄR ETT SKYDD MOT LÅNGVARIG SKOLFRÅNVARO
- VISSTE VILKA INSATSER SOM HAR VETENSKAPLIGT STÖD FÖR ATT PÅVERKA DESSA FAKTORER
- VISSTE VILKA BRISTER SOM BRUKAR FINNAS I SKOLORS FRÅNVAROARBETE, SÅ ATT VI SLIPPER UPPREPA ANDRAS MISSTAG

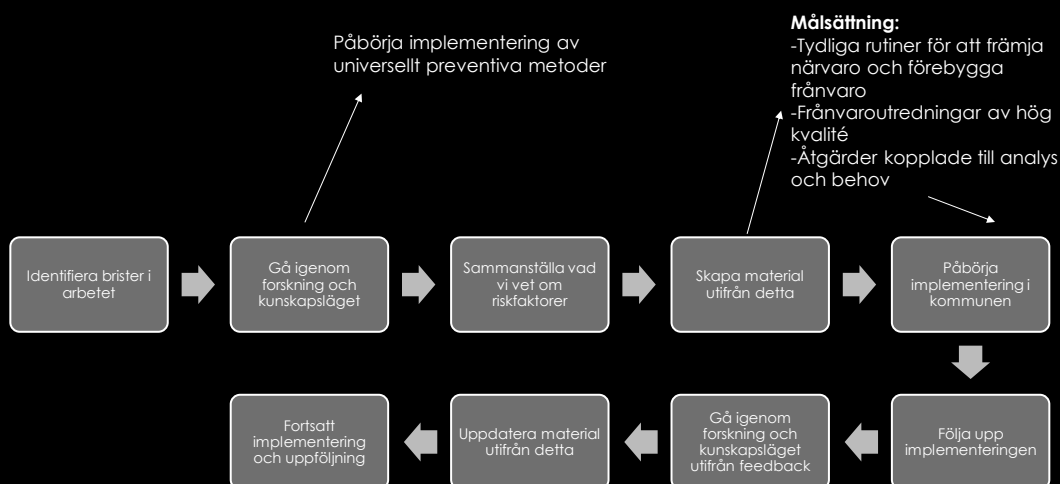
2

BRISTER I SKOLORS ARBETE MED SKOLFRÅNVARO

- KARTLÄGGNING/UTREDNING OCH INSATSER SÄTTS IN FÖR SENT
- ELEVERNAS RÖST HÖRS EJ TILLRÄCKLIGT NÄR SKOLOR UTREDER ORSAKERNA TILL FRÅNVARON
- MAN TAR INTE I TILLRÄCKLIG UTSTRÄCKNING REDA PÅ DE BAKOMLIGGANDE ORSAKERNA TILL FRÅNVARON
- ELEVHÄLSANS SAMLADE KOMPETENS ANVÄNDS INTE I TILLRÄCKLIG UTSTRÄCKNING
- ÅTGÄRDER SAKNAR KOPPLING TILL ORSAKERNA BAKOM FRÅNVARON
- VÅRDNADSHAVARE FÅR DRIVA OCH SAMORDNA

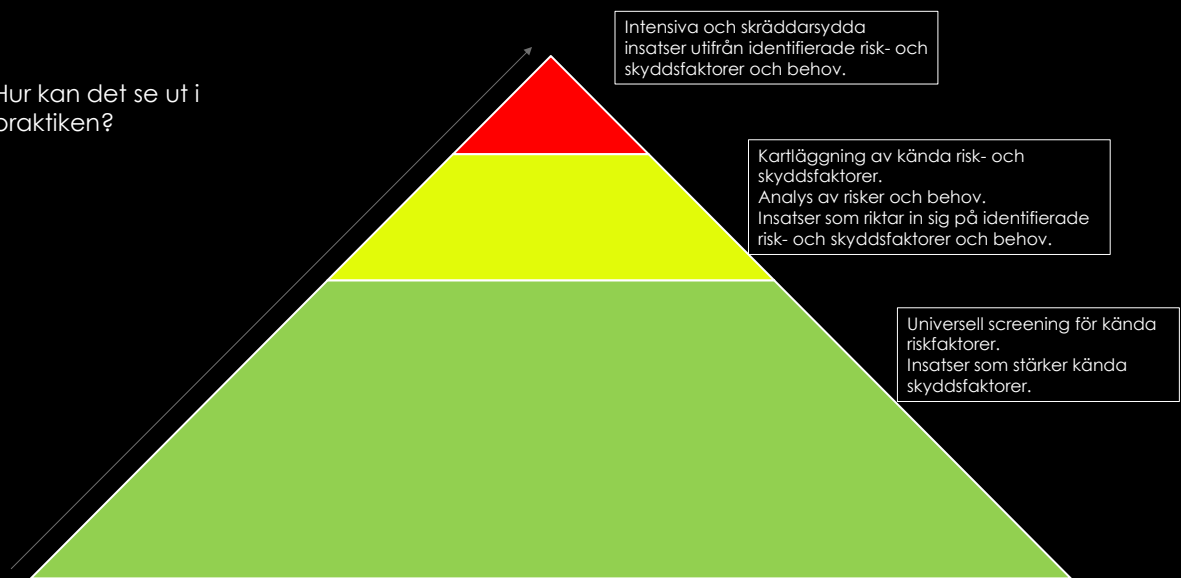
Exempel från Skolinspektionens granskning 2016.

3

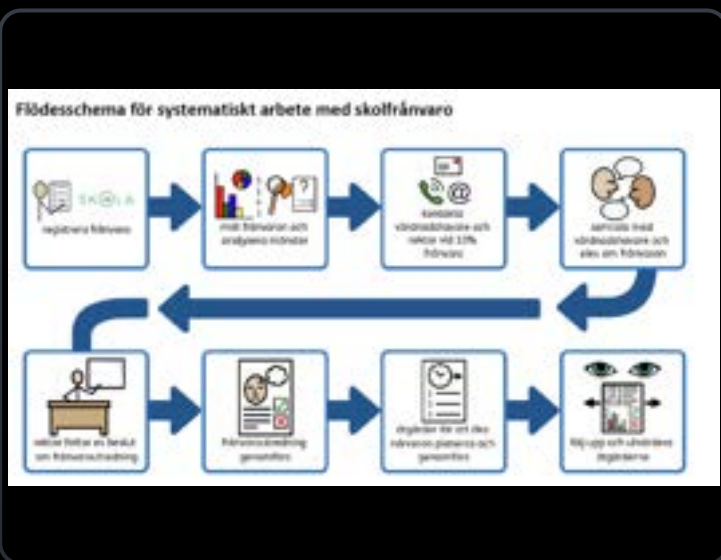

4

Hur kan det se ut i praktiken?

5

6

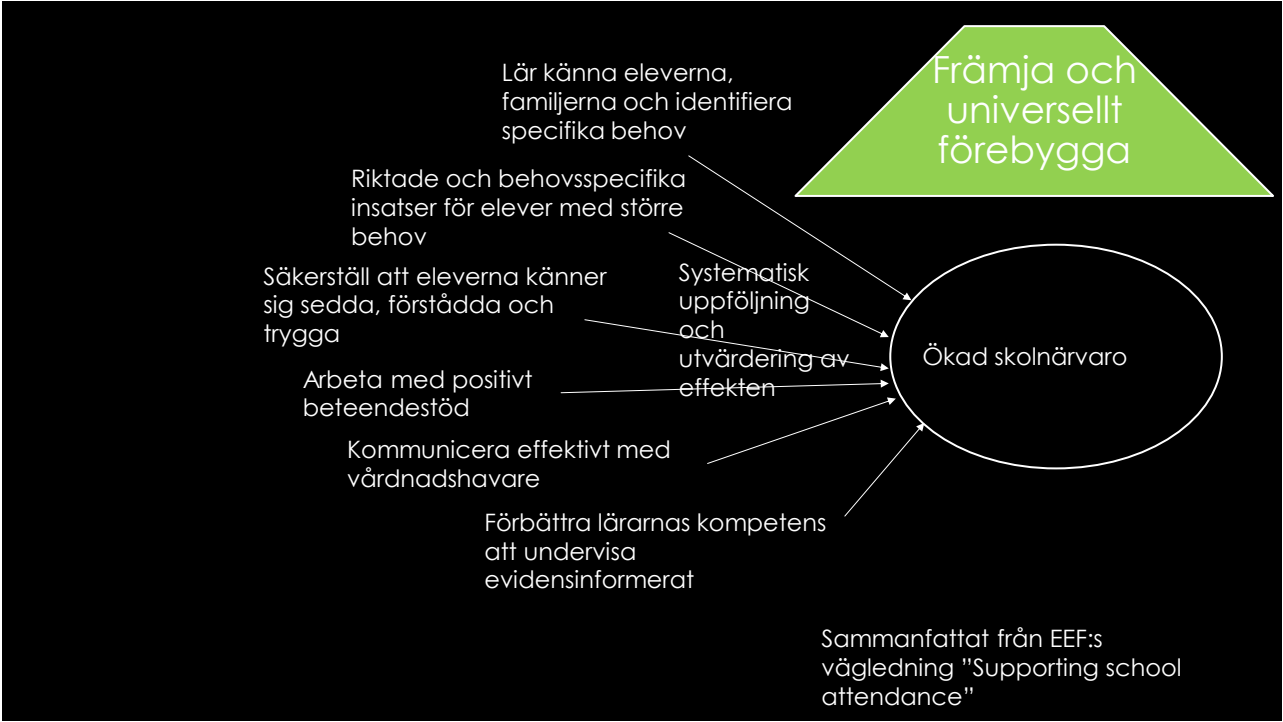
7

UNIVERSELL PROMOTION & PREVENTION

Främja och
universellt
förebygga

- LÄR KÄNNA ALLA ELEVER OCH FÅ KOLL PÅ DERAS BEHOV
- IMPLEMENTERA STRATEGIER OCH PROGRAM SOM BYGGER PÅ POSITIVT BETEENDESTÖD (PAX, PALS, PBS I KLASSRUMMET O.S.V.)
- ARBETA STRATEGISKT OCH SYSTEMATISKT MED ATT ENGAGERA VÅRDNADSHAVARE OCH FÖRBÄTTRA SAMARBETET HEM-SKOLA
- SÄKERSTÄLL ATT LÄS- OCH SKRIVUNDERVISNINGEN GENOMFÖRS I ENLIGHET MED FORSKNINGSLÄGET
- FÖRBÄTTRA LÄRARNAS KOMPETENS OCH FÖRUTSÄTTNINGAR ATT UNDERVISA EVIDENSINFORMERAT
- SE TILL ATT EFFEKTERNA AV INSATSER FÖLJS UPP OCH UTVÄRDERAS SYSTEMATISKT
- IMPLEMENTERA SYSTEM FÖR ATT UPPTÄCKA ELEVER MED SVÅRIGHETER OCH SÄTT IN ADEKVAT STÖD (T.EX. SCREENING FÖR LÄS- OCH SKRIVSVÅRIGHETER + INTENSIVTRÄNING I FONEM-GRAFEM-KOPPLING)
- IMPLEMENTERA SYSTEM FÖR ATT UPPTÄCKA ANDRA RISK- OCH SKYDDSAKTORER FÖR FRAMTIDA SKOLFRÅNVARO (T.EX. SCREENING FÖR SOCIALA FÄRDIGHETER, PSYKISK HÄLSA, RELATIONER, STÖDBEHOV I FAMILJEN)

8

9

SKYDDSAKTORER VÄGLEDER INSATSER PÅ UNIVERSELL NIVÅ

Sammanställning av identifierade skyddsfaktorer mot skolfrånvaro	
☐ God relation med någon eller några lärare.	☐ Positiv inställning till skolan.
☐ Goda relationer med skolkamrater.	☐ Känsla av samhörighet med skolan.
☐ Motiverad till skolarbete.	☐ Tilltro till förmågan att få godkända betyg.
☐ Upplevelse av delaktighet och inflytande i skolan.	☐ Upplevelse av ett positivt skolklimat.
☐ Upplevelse av förståelighet i skolan.	☐ Upplevelse av trygghet i skolan.
☐ Upplevelse av studens i skolan.	☐ Vårdnadshavare är engagerade i och stöder elevens skolgång.
☐ Vårdnadshavare har en positiv inställning till skolan.	☐ Trygga och goda relationer i familjen.

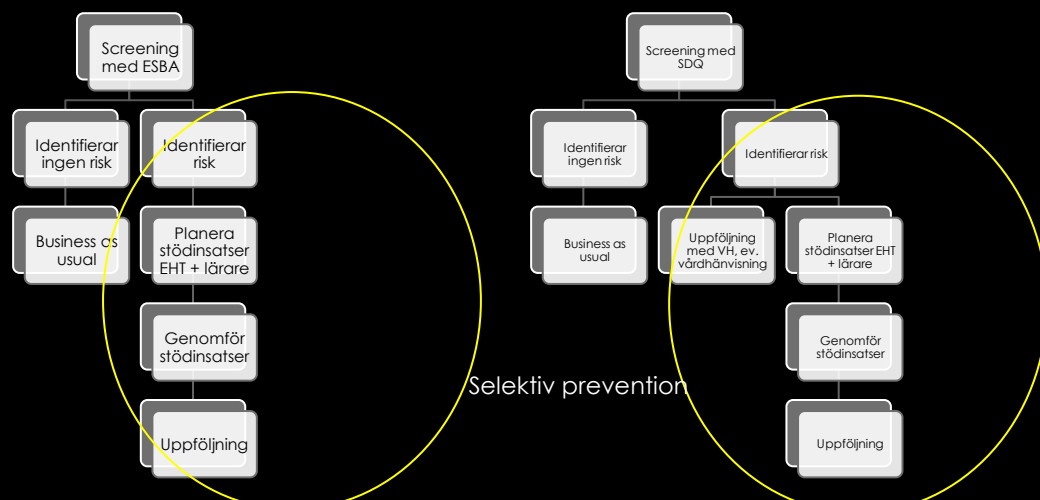
10

SYSTEM FÖR SCREENING, EXEMPEL

- LEGILEXI – SCREENING AV LÄSFÄRDIGHETER, GENOMFÖRS AV LÄRARE MED KLASSELEV
- ESBA – KARTLÄGGNING AV SOCIALA FÄRDIGHETER, BESVARAS AV LÄRARE
- SDQ – KARTLÄGGNING AV STYRKOR OCH SVÅRIGHETER INOM OLIKA OMRÅDEN, BESVARAS OLIKA BEROENDE PÅ ÅLDER

11

EXEMPEL PÅ SCREENINGPROCESS

12

SELEKTIV PREVENTION

Förebygga

- REGELBUNDET INFORMERA VÅRDNADSHAVARE OM DERAS BARNS FRÅNVARO PÅ ETT PERSONLIGT SÄTT
- IMPLEMENTERA MER INTENSIVA STRATEGIER SOM RIKTAR IN SIG PÅ IDENTIFIERADE RISKER, T.EX. SOCIAL FÄRDIGHETSTRÄNING, FÖRÄLDRASTÖD, CHECK-IN/CHECK-OUT, SAMARBETA MED SOCIALTJÄNSTEN ELLER HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN
- STÄRK IDENTIFIERADE SKYDDSAKTÖRER PÅ INDIVID- OCH GRUPPNIVÅ FÖR ELEVER I RISK

13

INDIKERAD PREVENTION

ÅTGÄRDA

- INDIVIDUELL OCH NOGGRANN UTREDNING AV FRÅNVARO ÖVER 10 % (8 VECKOR) SOM UNDERLAG FÖR YTTERLIGARE INSATSER
- ELEVHÄLSOKOMPETENSER BEHÖVER VARA INVOLVERADE FÖR ANALYS, PLANERING AV INSATSER OCH UPPFÖLJNING
- INSATSER UTIFRÅN ANALYS OCH BEHOV
- UPPFÖLJNING OCH KONTINUERLIG JUSTERING AV INSATSER SÅ LÄNGE SOM DET BEHÖVS

14

Använd utvärderings- i högerkolumnen för att inhämta information i samtal med eleven. Särskilt när svaren i rubriken under "Elevenns syn".

Elevenns syn	Stödfrågor
Elevenns tankar om främmande	Vad tror du att främmande beror på?
Trivsel och trygghet	Hur trivs du i skolan? Känner du dig trygg i klassen? Känner du att man får vara som man är i klassen? Har du blivit utryckt, inte fått vara med andra eller fått dumma kommentarer från andra? Har du känt dig utsatt av andra? Har andra spridit rykten om dig? i skolan, på fritiden eller på nätet?*
Relationer i skolan	Finns det lärare i skolan som det fungerar bra med? Vem/vilka? Finns det lärare i skolan som det fungerar dåligt med? Vem/vilka? Finns det några i skolan som du gillar att vara med? Har du kompisar i klassen/skolan? Vem/vilka?
Tydighet och begriplighet	Är det tydligt för dig vad lärarna förväntar sig av dig i skolan? Vet du vad och hur du ska göra på lektioner, raster och lunch?

Riskfaktorer:

- Negativ inställning till skolan
- Negativt klimat i klassen
- Utsatthet/exkludering av jämnåriga
- Bristande relation lärare-elev

Skyddsfaktorer:

- Tydliga förväntningar
- Förutsägbarhet
- Positiv inställning till skolan
- Goda relationer lärare-elev
- Trygghet

17

ANALYS AV BAKOMLIGGANDE ORSAKER

- BÄSTA KOMPISEN BYTTE SKOLA
- SVÅRT I RELATIONEN MED MENTOR, ERFARENHET AV ATT EJ BLI FÖRSTÅDD OCH DÅLIGT BEMÖTT
- BRISTANDE SOCIALA FÄRDIGHETER FÖRSVÅRADE NYA VÄNSKAPSBAND
- OTRYGGHET OCH NEGATIVT KLIMAT I KLASSEN
- UTVECKLAT ÅNGESTPROBLEMATIK
- FRÅNVARON ORSAKAT AKADEMISKA PROBLEM – MISSAT MYCKET UNDERVISNING OCH HÄNGER INTE LÄNGRE MED → ÖKAD FRÅNVARO OCH STRESS

18

Insatser med forskningsstöd	Skyddsfaktorer som påverkas	Riskfaktorer som påverkas
PAX i skolan, PALS/IBIS eller andra systematiska PBS-insatser	Goda relationer, studiero, trygghet, positivt klimat	Antisociala beteenden, ANDTS, bristande relation lärare-elev, brister i sociala färdigheter, exkludering, internaliserande problem, låga skolresultat

21

Insatser med forskningsstöd	Skyddsfaktorer som påverkas	Riskfaktorer som påverkas
PAX i skolan, PALS/IBIS eller andra systematiska PBS-insatser	Goda relationer, studiero, trygghet, positivt klimat	Antisociala beteenden, ANDTS, bristande relation lärare-elev, brister i sociala färdigheter, exkludering, internaliserande problem, låga skolresultat
Phonics	Läs- och skrivfärdigheter, godkända betyg	Låga skolresultat, beteendeproblem

22

Insatser med forskningsstöd	Skyddsfaktorer som påverkas	Risikfaktorer som påverkas
PAX i skolan, PALS/IBIS eller andra systematiska PBS-insatser	Goda relationer, studiero, trygghet, positivt klimat	Antisociala beteenden, ANDTS, bristande relation lärare-elev, brister i sociala färdigheter, exkludering, internaliserande problem, låga skolresultat
Phonics	Läs- och skrivefärdigheter, godkända betyg	Låga skolresultat, beteendeproblem
Check-in/Check-out	Vårdnadshavare engagerade och stödjer skolgång	Antisociala beteenden/beteendeproblem, låga skolresultat, bristande relation lärare-elev, låg föräldrainvolvering

23

Insatser med forskningsstöd	Skyddsfaktorer som påverkas	Risikfaktorer som påverkas
PAX i skolan, PALS/IBIS eller andra systematiska PBS-insatser	Goda relationer, studiero, trygghet, positivt klimat	Antisociala beteenden, ANDTS, bristande relation lärare-elev, brister i sociala färdigheter, exkludering, internaliserande problem, låga skolresultat
Phonics	Läs- och skrivefärdigheter, godkända betyg	Låga skolresultat, beteendeproblem
Check-in/Check-out	Vårdnadshavares engagemang och stöd	Antisociala beteenden/beteendeproblem, låga skolresultat, bristande relation lärare-elev, låg föräldrainvolvering
Föräldrastöd, t.ex. FCU	Vårdnadshavares engagemang, positiva inställning och stöd, trygga och goda relationer i familjen	Antisociala beteenden, ANDTS, brister i sociala färdigheter, exkludering, internaliserande problem, svagt stöd från föräldrar, låg föräldrainvolvering

24

TÄNK OM VI...

- KUNDE ANVÄNDA OSS AV DEN SAMLADE KUNSKAPEN NÄR VI BYGGER VÅRA RUTINER OCH SYSTEM
- ANVÄNDE OSS AV KÄNDA RISK- OCH SKYDDSAKTÖRER FÖR ATT VÄGLEDA VÅRT ARBETE
- TOG TILLVARA ELEVHÄLSANS KOMPETENSER I ARBETET MED SKOLFRÅNVARO PÅ ORGANISATIONS-, GRUPP- OCH INDIVIDNIVÅ
- LÄRDE OSS AV ANDRAS BRISTER OCH MISSTAG OCH VERKLIGEN INTRESSERADE OSS FÖR ELEVERNA SOM SAKNAS I SKOLAN
- SÄKERSTÄLLDE ATT ELEVER OCH VÅRDADSHAVARE FICK TILLGÅNG TILL ADEKVATA INSATSER

25

26

TACK FÖR MIG!

GUSTAV JONSSON, LEG. PSYKOLOG

GUSTAV@PSYKOLOGIOCHUTVECKLING.SE

GUSTAV.JONSSON@HARRYDA.SE

27

REFERENSER OCH LÄSTIPS

- <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/phonics/#nav-what-is-it>
- <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/leadership-and-planning/supporting-attendance>
- GUBBELS, J., VAN DER PUT, C., & ASSINK, M. (2019). RISK FACTORS FOR SCHOOL ABSENTEEISM AND DROPOUT: A META-ANALYTIC REVIEW. JOURNAL OF YOUTH AND ADOLESCENCE, 48(9), 1637-1667.
- JOHANSSON, M. (2021). RISK- OCH SKYDDSFAKTORER – VAD VET VI OCH VAD KAN GÖRAS MED KUNSKAPEN? RISE RESEARCH INSTITUTES OF SWEDEN. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:rii:diva-59175>
- LIN, Y. C., MORGAN, P. L., FARKAS, G., HILLEMEIER, M., & COOK, M. (2013). READING, MATHEMATICS, AND BEHAVIORAL DIFFICULTIES INTERRELATE: EVIDENCE FROM A CROSS-LAGGED PANEL DESIGN AND POPULATION-BASED SAMPLE. BEHAVIORAL DISORDERS, 38(4), 212-227.
- PICKREN, S. E., TORELLI, J. N., MILLER, A. H., & CHOW, J. C. (2024). THE RELATION BETWEEN READING AND EXTERNALIZING BEHAVIOR: A CORRELATIONAL META-ANALYSIS. ANNALS OF DYSLLEXIA, 74(2), 158-186. <https://doi.org/10.1007/s11881-024-00307-w>
- RASASINGHAM, RAJ. (2015). THE RISK AND PROTECTIVE FACTORS OF SCHOOL ABSENTEEISM. OPEN JOURNAL OF PSYCHIATRY, 05, 10.4236/ojpsych.2015.52023.
- SKOLINSPEKTIONEN. 2016. OMFATTANDE FRÅNVARO. EN GRANSKNING AV SKOLORS ARBETE MED OMFATTANDE FRÅNVARO. <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter/publikationer/kvalitetsgranskning/2016/omfattande-franvaro/>
- <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/framja-narvaro-och-forebyggga-franvaro/#:~:checklistaforattjutredafranvaro>

28